

CERCETĂRILE ARHEOLOGICE DE LA BAIA (JUD. TULCEA), PUNCTUL „STAȚIA DE EPURARE”

Dorel Paraschiv

În perioada aprilie – mai 2004 am efectuat cercetări arheologice de salvare la limita de SE a localității Baia, la cca. 100 m de malul stâng al pârâului Hamangia, în punctul „Stația de epurare”. Acestea au fost prilejuite de descoperirea fortuită a două *dolia* de epocă romană târzie, în timpul săpăturilor la fundațiile obiectivului amintit, care este orientat N-S – E-V și are laturile de 22, respectiv 9,40 m. Săpătura pentru fundații depășește cu 1 m fiecare latură a construcției, deci aceasta are 24 x 11,40 m. În zona respectivă nu fuseseră identificate vestigii arheologice.

Primul *dolium* (Pl. II/1) a apărut la adâncimea de cca. 70 cm, în colțul de SE al săpăturii pentru fundațiile construcției, mai exact la 2,50 m de latura estică și la 3,30 m de cea sudică. Deoarece săpătura se efectua cu un utilaj, acestuia i-a fost spartă o porțiune din gură. Dimensiunile piesei sunt următoarele: H – 166 cm; Dextg – 63 cm; Dintg – 38 cm; Dm – 138 cm; Db – 18 cm¹.

Al doilea *dolium* (Pl. II/2; III/2) a apărut la adâncimea de 75 cm, la 4 m S de primul, chiar în profilul sudic al săpăturii pentru fundații. Acesta are următoarele dimensiuni: H – 141 cm; Dextg – 62 cm; Dintg – 36 / 38,5 cm; Dm – 122 cm; Db – 14 cm.

În profilul săpăturii pentru stația de epurare și în pământul excavat nu au fost observate urme arheologice.

Pentru identificarea unor eventuale alte vestigii, am trasat, la 1 m S de groapa pentru fundație, o secțiune V – E, cu dimensiunile de 7 x 3 m (S 1); latura de S a acesteia ajungea la marginea unui drum comunal. La adâncimea de 50 cm au fost descoperite câteva mici fragmente de amfore și vase de bucătărie produse în zona pontică, ce pot fi încadrate, mai larg, în sec. II – V p.Chr., iar la 80 cm a apărut solul viu. În profilul de S al secțiunii, la aceeași adâncime (50 cm) a apărut un alt *dolium* (Pl. III/1-2). Ultimul vas se situează la 3,20 m S de cel de-al doilea. Dimensiunile *dolium*-ului nr. 3 sunt: H – 160 cm; Dextg – 75 cm; Dintg – 45 cm; Dm – 142 cm; Db – 20 cm.

La 1 m E de S 1 și de groapa pentru fundație am trasat o altă secțiune, orientată N – S (S 2), cu dimensiunile de 7 x 3 m. Săpătura s-a efectuat până la adâncimea de 80 cm, adâncime la care a apărut solul viu, însă a fost descoperit doar un mic fragment de la o amforă *L R 2*.

Dolia sunt recipiente pentru stocare și conservare, utilizate frecvent în Dobrogea, în perioada romano-bizantină, acestea fiind atestate în toate așezările cercetate. Piese descoperite de noi la Baia se încadrează în tipul *Opaî I*².

În continuare, prezentăm celelalte piese ceramice descoperite în săpătură:

1. Amforă fragmentară, gură (Pl. IV/1).

Hp – 6,5 cm; Dg – 15,4 cm.

¹ Abrevieri utilizate: H – înălțimea; Hp – înălțimea păstrată; Dg – diametrul gurii; Dextg – diametrul gurii la exterior; Dintg – diametrul gurii la interior; Dm – diametrul maxim; Db – diametrul bazei.

² Opaî 1996, 38, pl. 3/1.

Pastă roșie-cărmăzie, cu particule albe și negre în compoziție, angobă proprie.

Piesa se încadrează în tipul *Zeest 84 – 85*, prin gura foarte largă, gâtul cilindric sau tronconic, lărgit spre umeri, corpul conic, terminat cu un picior masiv, torțile rotunde sau ovale în secțiune.

Amforele *Zeest 84 – 85* sunt produse în ateliere din nordul și vestul Pontului și sunt atestate în majoritatea așezărilor din Moesia Inferior, precum și în Moesia Superior, Pannonia, nordul Mării Negre și în Moldova, în contexte datate din sec. II până la începutul sec. IV³.

2. Amforă fragmentară, gură și toartă (Pl. IV/2).

Hp – 9,9 cm.

Pastă portocalie, cu mica și particule albe și negre în compoziție, angobă bej-gălbuie.

Piesa face parte dintr-un tip produs în sudul Mării Negre și caracterizat prin buza dreaptă, cu o șanțuire pe partea laterală, gâtul scund, tronconic, decorat cu caneluri fine, corpul conic, iar torțile ovale în secțiune, tip atestat în aceleași zone ca precedentul, în contexte datate între sfârșitul sec. IV și sec. V p. Chr.⁴.

3. Oală fragmentară, gură (Pl. IV/3).

Hp – 3,8 cm; Dg – 18,8 cm.

Pastă bej-gălbuie, cu mica în compoziție, urme de ardere secundară.

Tipul în care se încadrează oala are buza dreaptă, prevăzută cu două șanțuiri pentru prinderea capacului, corpul globular, decorat cu caneluri, iar torțile lamelare, fiind atestat cu precădere în Scythia Minor, la sfârșitul perioadei romane timpurii și în cea romano-bizantină⁵.

4. Oală fragmentară, gură (Pl. IV/4).

Hp – 2,7 cm; Dg – 16,2 cm.

Pastă bej-gălbuie, cu particule maronii în compoziție.

5. Castron fragmentar, buză (Pl. IV/5).

Hp – 4,3 cm; Dg – 15,4 cm.

Pastă de culoare portocalie, cu particule albe și mica în compoziție, urme de ardere secundară.

6. Castron fragmentar, buză (Pl. IV/6).

Hp – 3 cm; Dg – 14,6 cm.

Aceeași pastă ca la piesa nr. 5.

Cele două castroane fac parte din același tip, caracterizat prin buza orizontală, cu marginea interioară ușor profilată, iar pereții oblici. Forma pieselor este identică cu cea a unor cratițe atestate în zona vest-pontică și în cea est-mediteraneană, din sec. II p. Chr. până în sec. VI⁶, însă dimensiunile sunt diferite. Caracteristicile pastei indică faptul că vasele noastre sunt locale.

În zonă au fost efectuate mai multe periegheze, însă nu au fost identificate urmele vreunei așezări. Probabil că cele trei *dolia* și fragmentele ceramice trebuie legate de așezarea rurală (*vicus* sau *villa*) situată la cca. 2 km E de localitatea Baia, aproape de malul lacului

³ Paraschiv 2002, tipul 4, 173 cu bibliografia, 195-196, cat. nr. 18-24, pl. 3-4.

⁴ Acestui tip de amfore i-am dedicat un studiu special (Paraschiv 2000-2001). Piesa de la Baia se încadrează în varianta B.

⁵ Topoleanu 2000, tipul V, varianta C, 111, cat. nr. 262-263, cu bibliografia, pl. 30; Baumann 2003, 196-197, cat. nr. 65.

⁶ Topoleanu 2000, tipul I, 119 / cat. nr. 301-305, cu bibliografia, pl. 35-36.

Golovița, așezare identificată la începutul secolului trecut, pe baza unor „resturi de zidărie și monede romane”⁷. În apropierea așezării, în punctul numit de localnici „Drumul vacilor”, în anul 1974 a fost cercetată o mică necropolă care a fost încadrată cronologic, pe baza pieselor de inventar din morminte, în sec. III – IV p.Chr.⁸. Nu excludem îngroparea (de fapt ascunderea) celor trei *dolia* în perioada invaziilor gotice din a doua jumătate a sec. IV p.Chr.⁹; în favoarea acestei datări vin și piesele ceramice prezentate.

Bibliografie

- Barnea, Al. 1994, s. v. *Baia*, EAIVR I, 152.
- Baumann, V. H. 2003, *Noi săpături de salvare în așezarea rurală antică de la Telița – Amza (jud. Tulcea)*, Peuce, S.N. 1 (14), 155-232.
- Bărbulescu, M., Ocheșeanu, R. 1990, *Descoperiri monetare în așezările rurale din Dobrogea romană (14-270 d.Ch.)*, Pontica 23, 225-265.
- Bența, C. 2002, „*Obolul lui Charon*” în *Dobrogea*, ArhMold 22, 85-116.
- Lăzuncă, E. 1980, *Raport asupra noilor cercetări arheologice de la Baia (Hamangia), județul Tulcea*, Peuce 8, 7-36.
- Moisil, C. 1909, *O nouă diplomă militară romană*, BCMI 2, 113-119.
- Oberländer-Târnoveanu, E. 1980, *Cronica descoperirilor monetare din nordul Dobrogei*, Peuce 8, 499-513.
- Opaît, A. 1996, *Aspecte ale vieții economice din provincia Scythia Minor (secolele IV-VI p. Ch). Producția ceramicii locale și de import*, Bibliotheca Thracologica XVI, București.
- Paraschiv, D. 2000-2001, *Observații asupra unui tip de amfore romano-bizantine*, Pontica 33-34, 459-467.
- Paraschiv, D. 2002, *Amfore pontice romane și romano-bizantine în zona Dunării de Jos*, ArhMold 25, 165-207.
- Suceveanu, Al., Barnea, Al. 1991, *La Dobroudja romaine*, Bucarest.
- Topoleanu, F. 2000, *Ceramica romană și romano-bizantină de la Halmyris (sec. I-VII d. Ch.)*, Tulcea.

The archaeological excavation from Baia (Tulcea County), “Stația de epurare” point

Abstract

In April and May 2003 we undertook a preventive excavation in the south-eastern rim of Baia village; we found three dolia and some ceramic fragments of Pontic origin, dating from the Early Roman Byzantine period.

⁷ Moisil 1909, 114; TIR, L 35, 25; Barnea 1994.

⁸ Lăzuncă 1980, 31-33, pl. 19-20; Oberländer-Târnoveanu 1980, 501, cat. nr. 3; Bărbulescu, Ocheșeanu 1990, 227; Bența 2002, 112, cat. nr. 3.

⁹ Pentru acest aspect, vezi Suceveanu, Barnea 1991, 164-166.